

Крамаренко Юрій Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Сучасний світ вирізняється високими темпами обігу не тільки інформації, а й технологій, які можуть мати потрійне призначення: цивільне, військово- та кримінальне («мафіозно-терористичне») [1, с.16]. Вказані тенденції ускладнюють роботу правоохоронних органів, що діють не тільки в умовах кримінальної протидії та технічного і технологічного удосконалення вчинення окремих злочинів, а й високого рівня невизначеності та непередбачуваності. Одним із напрямів діяльності, що дозволяє ефективно впливати на прояви злочинності, є прогнозування. Питанням прогнозування, в т.ч. у криміналістиці та оперативно-розшуковій діяльності, вже присвячено чимало робіт фахівців різних сфер знань, таких як Р.Л. Акофф, В.А. Журавель, Г.Є Журавльов, Є.С. Ларіна, В.С. Овчинський, В.Л. Ортинський, Т.О. Рекуненко, В.Г. Тілейчук, І.М. Фейгенберг, Р.А. Халілев, В.Ю. Шепітько та інші. Проте з огляду розвитку технологій та інформаційних процесів таке питання залишається актуальним та вимагає підходів, що базуються на міждисциплінарних зв'язках.

Прогнозування у сфері виявлення, припинення, розкриття, розслідування та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень є елементом планування, що, у широкому змісті, має на меті не тільки досягнення певного бажаного результату у вигляді зменшення рівня злочинності, покращення стану розкриття та підвищення якості розслідування кримінальних правопорушень, але й здійснення своєчасного та необхідного впливу на певних осіб та середовище. Саме така мета впливає із норм Конституції України та чинного законодавства, що регулює діяльність правоохоронних органів.

З огляду на масштабність цієї проблеми можна виділити кілька рівнів прогнозування в діяльності правоохоронних органів. Перший рівень - це прогнозування поведінки осіб, під час планування та проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій. Другий - прогнозування поведінки учасників кримінального провадження, в т.ч. щодо вибору тактики та стратегії поведінки сторони захисту. Тобто прогнозування таких дій зацікавлених осіб, що можуть суттєво вплинути на процес та результативність здійснення процесуальних чи розшукових дій та прийняття відповідних рішень. Третім рівнем є прогнозування злочин-

ності в певних відрізках часу і на певних територіях. І четвертий - це прогнозування поведінки суспільства, в т.ч. суспільної думки.

Два перші рівні прогнозування досить повно висвітлені в тактиці і методиці криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Джерелами інформації для третього рівня прогнозування є статистичні показники, аналітичні проекти, звіти та інші документи та бази даних, що створюються в процесі діяльності правоохоронних органів та окремих урядових організацій як на державному так і міжнародному рівнях. До останніх можна віднести у тому числі методологію (проект) SOCTA Європолу, що дозволяє мати більш конкретну інформацію про процеси, що відбуваються у організованому злочинному середовищі [2].

Четвертий (суспільний) рівень не завжди знаходить своє достатнє відображення спеціальній літературі щодо діяльності правоохоронних органів. Проте саме суспільство та укоріненні у ньому світоглядні моделі, традиції, стереотипи та соціально-економічні тенденції впливають на стан злочинності та рівень довіри до правоохоронних органів. Джерелами інформації для цього рівня прогнозування можуть бути спостереження та дослідження, що здійснюються у галузі освіти, здоров'я населення, підприємництва та інших соціально-чутливих сферах. Так, відповідно до Національної доповіді «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» дослідження, проведені у 2009, 2012 та 2016 роках, майже кожен третій українець найважливішим для досягнення людиною високого соціального становища вказує «уміння іноді йти в обхід закону» [3, с.18]. У аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень «Проблеми реалізації консолідаційного потенціалу Української нації» вказується на низький рівень матеріального забезпечення значної частини населення (у 2018 році кожен четвертий не мав можливості купувати найнеобхідніші продукти) та досить суттєвий індекс національної дистанційованості в суспільстві (більше 4 балів за семибальною шкалою). При цьому також вказується, що особисто взяти участь у незаконних страйках чи у несанкціонованих мітингах чи демонстраціях дають згоду незначна частина опитаних – 2,6% та 5,9% відповідно [4]. Такі дані можуть якісно впливати на прогнозування та здійснення відповідних заходів правоохоронними органами.

До даних, що можуть бути проаналізовані під час такого прогнозування, слід також віднести дані, що отримані міжнародними організаціями, наприклад Всесвітнім економічним форумом або Transparency International. Так, за показниками глобального індексу конкурентоспроможності Україна має досить невисокий рейтинг та тенденції [5], що необхідно враховувати при визначенні подальшої співпраці правоохоронних органів із державними та недержавними інститутами.

Крім прогнозування поведінки певних об'єктів та середовища, необхідно і планувати відповідний вплив, тобто планувати дії, що дозволять досягти певних позитивних результатів у майбутньому. Так, Р.Л. Акофф у праці, при-

свяченій плануванню майбутнього корпорацій, вказував на необхідність не просто прогнозування та готовності до майбутнього, а на «проектування бажаної моделі майбутнього та відшукання шляхів його побудови» [6, с.96], що більш досяжним є тільки в умовах узгодженої співпраці.

З огляду вказаної проблематики, сьогодні можна констатувати те, що для прогнозування в сфері здійснення правоохоронних діяльності існує досить значний обсяг джерел інформації та наукових досліджень в різних галузях знань. Міждисциплінарний підхід до цього питання дозволить отримати більш якісні результати під час планування упорядкованих дій для досягнення мети та завдань, що стоять перед правоохоронними органами. Ефективність таких дій багато в чому залежить від узгодженої та цілеспрямованої взаємодії всіх держаних органів та громадських інститутів, що повинні гуртуватись на умовах співробітництва та досягнення спільних суспільно-корисних цілей.

1. Искусственный интеллект. Большие данные. Преступность /В.С. Овчинский — «Книжный мир», 2018 – 416 с.

2. European Union serious and organised crime threat assessment 2017: веб-сайт. URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017> (дата звернення 20.10.2019)

3. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь: підручник / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ: НАН України, 2016. 284 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Cuvilizacijnyy_vubir_Ukrainu.pdf (дата звернення 20.10.2019).

4. Проблеми реалізації консолідаційного потенціалу Української нації: веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/ANALIT%20STEPYKO%20HUMANE%20DEVELOPMENT%201%202019%201.pdf> (дата звернення 20.10.2019)

5. Global Competitiveness Report 2019: How to end a lost decade of productivity growth: веб-сайт. URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (дата звернення 20.10.2019).

6. Р.Акофф. Планирование будущего корпорации. веб-сайт. URL: http://gtmarket.ru/files/book/Russell_Ackoff_Creating_the_Corporate_Future.pdf (дата звернення 20.10.2019).